

DOI: [10.32702/2307-2105-2021.2.97](https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.2.97)

УДК 338

- Т. Г. Турпак,*
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-5261-6777
- Н. В. Бойко,*
старший викладач кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет, м. Київ,
ORCID ID: 0000-0002-0074-235X
- І. О. Карлова,*
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-7943-1975
- В. В. Масалітіна,*
к. е. н., доцент, доцент кафедри фінансів, обліку і аудиту,
Національний транспортний університет, м. Київ
ORCID ID: 0000-0002-9088-3403

ДИСКОНТУВАННЯ ДЕБІТОРСЬКОЇ ЗАБОРГОВАНОСТІ У ОБЛІКУ ТА АНАЛІЗІ

- T. Turpak*
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing,
National Transport University, Kyiv
- N. Boiko*
Senior Lecturer of the Department of Finance, Accounting and Auditing,
National Transport University, Kyiv
- I. Karlova*
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing,
National Transport University, Kyiv
- V. Masalitina*
PhD in Economics,
Associate Professor of the Department of Finance, Accounting and Auditing,
National Transport University, Kyiv

DISCOUNTING OF RECEIVABLES IN ACCOUNTING AND ANALYSIS

У статті досліджено нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку та аналізу довгострокової дебіторської заборгованості та розроблено рекомендацій з удосконалення організаційно-методичного забезпечення її дисконтування.

Акцентовано увагу на змінах обліку дебіторської заборгованості відповідно до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р. № 379.

Наголошено на необхідності внесення змін у Наказ про облікову політику підприємства, де обов'язково необхідно визначати формулу для дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, ставку дисконтування, кількість періодів дисконтування протягом календарного року. Для забезпечення обліку та аналізу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості необхідно кожному суб'єкту господарювання сформуванати організаційно-методичне забезпечення: організаційна компонента (визначення відповідальної особи, до посадових обов'язків якого буде входити дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, організація роботи відповідальної особи та взаємозв'язку з працівниками інших структурних підрозділів), технічна компонента (визначення рахунків обліку процесу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості в робочому плані рахунків підприємства, розроблення форм документів щодо дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості), методична компонента (порядок вибору ставки дисконтування, порядок розрахунку суми дисконтування, порядок відображення в операцій дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості).

The article examines the legal support of accounting and analysis of long-term receivables and develops recommendations for improving the organizational and methodological support of discounting.

The attention to changes in accounting receivables according to the Ministry of Finance of Ukraine "On Amendments to Some regulations of the Ministry of Finance of Ukraine on Accounting" dated 09.16.2019, № 379. Discounting long-term receivables has become an integral part of accounting for all enterprises, except for individual entrepreneurs and self-employed persons.

To ensure the accounting and analysis of discounting long-term receivables, it is necessary for each business entity to form organizational and methodological support. Organizational component includes the definition of the responsible person, whose duties will include discounting long-term receivables and the organization of the responsible person and the relationship with employees of other departments. Technical component includes the definition of accounting accounts for the process of discounting long-term receivables in the working plan of the accounts, the development of forms of documents for discounting long-term receivables. Methodological component includes the procedure for selecting the discount rate, the procedure for calculating the discount amount, the procedure for reflecting in the discount operations of long-term receivables. The recommendations of the State Fiscal Service of Ukraine and the Ministry of Finance of Ukraine to choose the discount rate are studied. On the recommendation of the Ministry of Finance of Ukraine and the State Fiscal Service of Ukraine noted the presence of the choice of discount rate with the following conditions: the need to self-assess or involve specialists from other organizations (WACC) or the ability to use the official data of the National Bank of Ukraine.

Emphasis is placed on the need to amend the Order on the accounting policy of the enterprise. It is necessary to determine in the Order on accounting policy the formula for discounting long-term receivables, discount rate, the number of discount periods during the year.

Ключові слова: *дисконтування; дебіторська заборгованість; довгострокова заборгованість; ставка дисконтування; облік заборгованості.*

Key words: *discounting; receivables; long-term receivables; discount rate; debt accounting.*

Постановка проблеми. Наказом Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р. № 379 [1] внесено зміни до П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2]. Основними новаціями обліку довгострокової дебіторської заборгованості відповідно до змін чинного законодавства стала необхідність визначення

теперішньої вартості довгострокової дебіторської заборгованості (дебіторської заборгованості, яка не виникає в ході нормального операційного циклу та буде погашена після дванадцяти місяців з дати балансу), незалежно чи нараховуються на неї відсотки чи не нараховуються. Таким чином, дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості стало невід'ємною складовою бухгалтерського обліку всіх суб'єктів господарювання, окрім фізичних осіб-підприємців та самозайнятих осіб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблемам обліку дебіторської заборгованості та її дисконтуванню присвячена незначна кількість наукових публікацій, що пов'язане з актуалізацією наукової проблематики та облікової практики законодавчими змінами 2019 р. Застосування дисконтування в обліку дебіторської заборгованості розглядали в своїх працях: Н. С. Акімова, В. С. Адамовська, А. В. Височина, В. В. Гливенко, В. С. Лень, І. М. Трало, О. І. Сидорова, В.А. Шепелюк, М. О. Юнацький [3-9]. На думку І. М. Трало, поза увагою вчених залишилися питання класифікації дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості, визначення ставки дисконтування та її вплив на облікове відображення і формування аналітичних показників результатів діяльності, створення релевантного організаційно-методичного обліково-аналітичного забезпечення дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості [10, с. 17].

Формулювання цілей статті. Метою статті є дослідження нормативно-правового забезпечення бухгалтерського обліку та аналізу довгострокової дебіторської заборгованості та розробка рекомендацій з удосконалення організаційно-методичного забезпечення її дисконтування.

Виклад основного матеріалу дослідження. Організаційно-методичне забезпечення бухгалтерського обліку та аналізу довгострокової дебіторської заборгованості після 2019 р. передбачає його удосконалення в частині організаційно-методичного забезпечення дисконтування дебіторської заборгованості.

Організаційна компонента дисконтування дебіторської заборгованості:

– визначення відповідальної особи (бухгалтера, заступника головного бухгалтера), до посадових обов'язків якого буде входити дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та внесення змін (доповнень) до посадової інструкції. Практики пропонують «навіть створити комісію, скажімо, у складі фінансового директора, головбуха і спеціаліста служби постачання та/чи служби збуту» [11];

– організація роботи відповідальної особи (бухгалтера, заступника головного бухгалтера) та взаємозв'язку з працівниками фінансового (економічного) відділу для забезпечення інформаційних потоків щодо дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості; з працівниками архіву для передання документів до архіву підприємства.

Технічна компонента дисконтування дебіторської заборгованості:

– визначення рахунків обліку процесу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості в робочому плані рахунків підприємства;

– розроблення форм документів щодо дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та внутрішньої управлінської звітності. На думку І. М. Трало, такими документами можуть бути: 1) довідка про вибір класифікаційних критеріїв заборгованості; 2) розрахунок теперішньої вартості довгострокової дебіторської заборгованості [10, с. 105-106];

Методична компонента дисконтування дебіторської заборгованості:

– порядок вибору ставки дисконтування. Відповідно до поточного змісту П(С)БО 10 «Дебіторська заборгованість» [2], варто відмітити відсутність регламентування порядку вибору та/або обчислення ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, що слід вважати недоліком чинного нормативно-правового забезпечення процесу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості. Окремі рекомендації щодо вибору та обчислення ставки дисконтування знаходимо в інших нормативних актах та роз'ясненнях державних фінансових органів.

У листі Державної фіскальної служби від 18 червня 2018 р. [12] для вибору ставки дисконтування рекомендовано керуватися положеннями п. 10 П(С)БО 12 «Фінансові інвестиції»: «сума амортизації дисконту або премії нараховується одночасно нарахуванням відсотка (доходу від фінансових інвестицій), що підлягає отриманню, та відображається у складі інших фінансових доходів або інших фінансових витрат з одночасним збільшенням або зменшенням балансової вартості фінансових інвестицій відповідно» [13]. Також у листі особлива увага акцентується на середній річній обліковій ставці рефінансування НБУ, що підтверджується її наявністю у формулах.

У липні 2020 р. Міністерство фінансів України оприлюднило інформаційне повідомлення «Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань» [14], де визначено складові ставки дисконтування складається з трьох складових: винагорода, яку отримав би кредитор, якби надав у користування на певний строк певну суму коштів (відсоткова ставка на позикові кошти), ризик, який враховує кредитор у разі неповернення позиченої суми (відсоткова ставка кредитного ризику), очікувана процентна ставка інфляції (рис. 1).

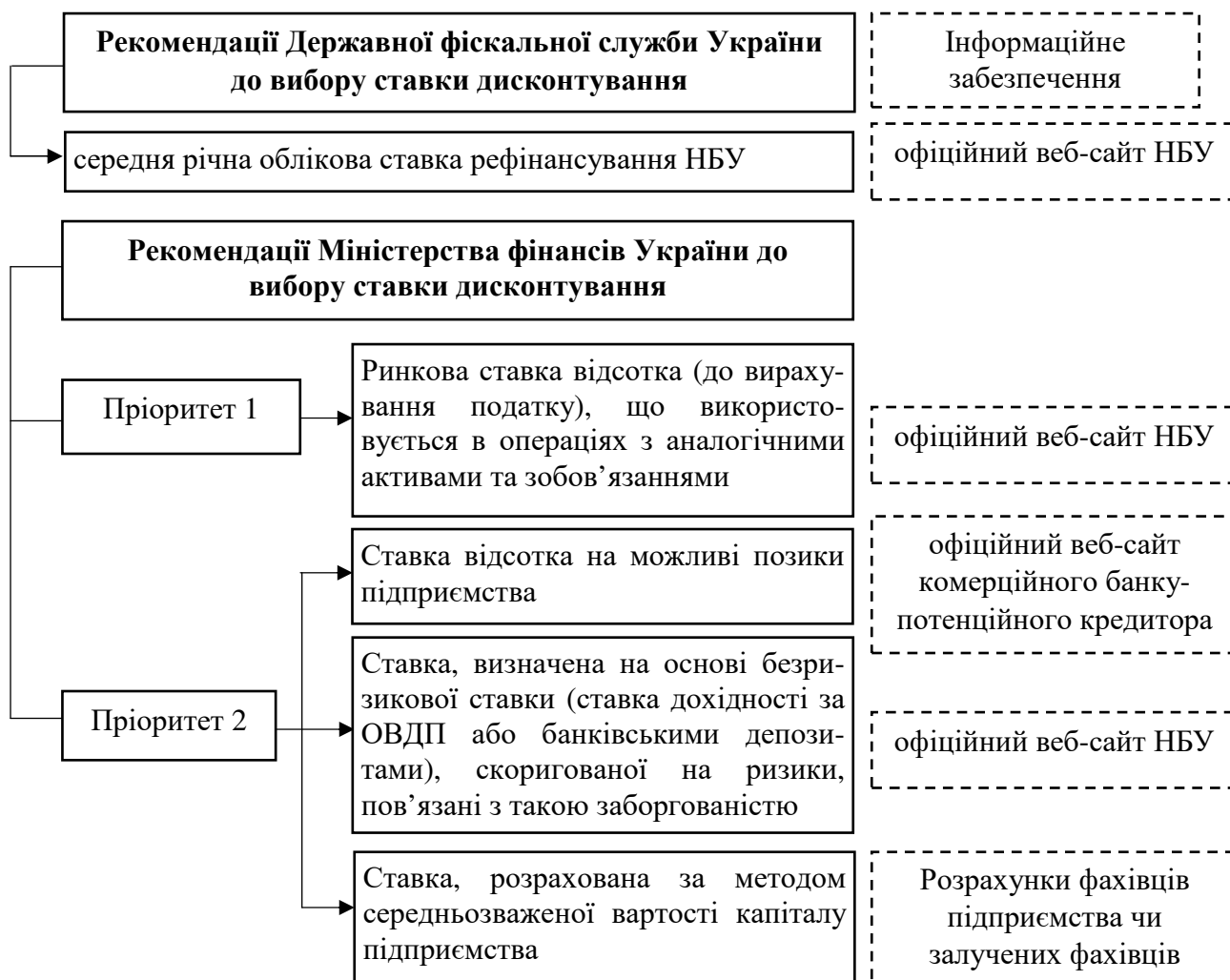

Рис. 1. Рекомендації щодо вибору ставки дисконтування

За рекомендаціями Міністерства фінансів України та Державної фіскальної (податкової) служби України варто відмітити наявність вибору ставки дисконтування з урахуванням наступних умов: необхідність самостійно розраховувати або залучати фахівців зі сторонніх організацій (для ставки дисконтування, розрахованої за методом середньозваженої вартості капіталу підприємства) або можливість використати офіційні дані Національного банку України; відмінність ставок за розмірами, що дозволяє варіювати розмір втрат від зменшення вартості. На прикладі 2020 р. проведемо дослідження можливості варіації ставок дисконтування: середня річна облікова ставка НБУ – 7,92%, доходність ОВДП, номінованих у гривні – 10,20%, процентна ставка за новими кредитами, наданими нефінансовим корпораціям – 10,28%, процентна ставка за новими депозитами нефінансових корпорацій – 5,15%.

– порядок розрахунку суми дисконтування, що базується на визначенні теперішньої вартості довгострокової дебіторської заборгованості:

$$PV = FV : (1 + i)^n \quad (1)$$

де FV – майбутня вартість довгострокової дебіторської заборгованості; PV – теперішня вартість довгострокової дебіторської заборгованості; i – ставка дисконтування; n – строк (число періодів);

– порядок відображення в операцій дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості: 1) визнання довгострокової дебіторської заборгованості за первісною вартістю в наслідок видання позики (Дт 183 Кт 311), за майном, що передано у фінансову оренду (Дт 181 Кт 712.1), за векселем одержаним (Дт 182 Кт 701.1), за поворотною допомогою працівнику (Дт 184 Кт 311); 2) визначення різниці між первісною та дисконтованою сумою довгострокової дебіторської заборгованості (Дт 183 Кт 733). Така різниця називається премія та на розраховану премію визнаються фінансові витрати від дисконтування на дату балансу (Дт 952 Кт 183); 3) переведення довгострокової дебіторської заборгованості до складу поточної (Дт 377 Кт 181/182/183/184); 4) погашення довгострокової дебіторської заборгованості шляхом отримання грошових коштів на поточний рахунок (Дт 311 Кт 377).

Таким чином, дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості передбачає наявність підготовчого етапу, що передбачає обґрунтування організаційно-методичне забезпечення бухгалтерського

обліку та закріплення окремих положень у Наказі про облікову політику. У Наказі про облікову політику підприємства обов'язково визначається формула для дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, ставка дисконтування, кількість періодів дисконтування протягом календарного року.

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок. Результати дослідження свідчать, що дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості стало невід'ємною складовою бухгалтерського обліку відповідно до Наказу Міністерства фінансів України «Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку» від 16.09.2019 р. № 379. У Наказі про облікову політику підприємства обов'язково необхідно визначити формулу для дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, ставку дисконтування, кількість періодів дисконтування протягом календарного року. Для забезпечення обліку та аналізу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості необхідно кожному суб'єкту господарювання сформулювати організаційно-методичне забезпечення: організаційна компонента (визначення відповідальної особи, до посадових обов'язків якого буде входити дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості, організація роботи відповідальної особи та взаємозв'язку з працівниками інших структурних підрозділів), технічна компонента (визначення рахунків обліку процесу дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості в робочому плані рахунків підприємства, розроблення форм документів щодо дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості), методична компонента (порядок вибору ставки дисконтування, порядок розрахунку суми дисконтування, порядок відображення в операцій дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості).

Перспективами подальших розвідок є обґрунтування системи аналітичних показників довгострокової дебіторської заборгованості.

Список літератури.

1. Про затвердження Змін до деяких нормативно-правових актів Міністерства фінансів України з бухгалтерського обліку: Наказ Міністерства фінансів України від 16.09.2019 р. № 379. URL :<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19#Text> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
2. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 10 «Дебіторська заборгованість» від 08.10.1999 р. N 237. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
3. Адамовська В. С., Сидорова О. І. Удосконалення обліку довгострокової дебіторської заборгованості, зумовлене сучасною економічною ситуацією. Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство. 2016. Вип. 6(1). С. 6-9.
4. Акімова Н. С., Топоркова О. В., Євлаш Т. О., Говоруха О. О. Облік та аналіз дебіторської заборгованості в системі управління підприємств оптової торгівлі : монографія. Харків : ХДУХТ, 2016. 284 с.
5. Кравчук Т. В. Височина А. В. Аналіз методів розрахунку ставки дисконтування під час коректного відображення довгострокової дебіторської заборгованості за справедливою вартістю. Східна Європа: економіка, бізнес та управління. 2018. Випуск 5 (16). С. 258-261.
6. Лень В. С., Гливенко В. В. Довгострокові дебіторська заборгованість та зобов'язання в обліку та звітності. Облік і фінанси. 2020. № 3. С. 30-40.
7. Трало І. М. Бухгалтерський облік та аналіз дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості : автореф. дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Житомир, 2020. 20 с.
8. Шепелюк В. А., Юнацький М. О. Дисконтування як фінансовий інструмент вартісної оцінки об'єктів обліку: проблеми реалізації в умовах МСФЗ. Вчені записки університету «КРОК». Серія : Економіка. 2019. Вип. 2. С. 80-84.
9. Янчева Л. М., Акімова Н. С., Наумова Т. А. Оцінка дебіторської та кредиторської заборгованостей як інструмент підвищення достовірності облікових даних. Економічна стратегія і перспективи розвитку сфери торгівлі та послуг. 2011. Вип. 2. С. 3-11.
10. Трало І.М. Бухгалтерський облік та аналіз дисконтованої довгострокової дебіторської заборгованості : дис. ... канд. екон. наук : 08.00.09 ; Держ. ун-т «Житомир. політехніка». Житомир, 2020. 269 с.
11. Золотухін О. Дисконтування непроцентної довгострокової заборгованості для сільгоспвиробників. URL : <https://www.growthow.in.ua/dyskontuvannia-neprotsentnoi-dovhostrokovoi-zaborhovanosti-dlia-sil-hospvugobnyukiv> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
12. Про перевірки окремих питань обліку дебіторської та кредиторської заборгованості: Лист Державної фіскальної служби України від 18.06.2018 р. № 18311/7/99-99-14-03-03-17. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18#Text> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 12 «Фінансові інвестиції» від 26.04.2000 р. № 91. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text> (дата звернення: 18.02.2021 р.).
14. Щодо ставки дисконтування довгострокової дебіторської заборгованості та довгострокових зобов'язань: інформаційне повідомлення Міністерства фінансів України від 21.07.2020 р. URL : mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf (дата звернення: 18.02.2021 р.).

References.

1. Ministry of Finance of Ukraine (2019), "On approval of Amendments to certain normative legal acts of the Ministry of Finance of Ukraine on accounting", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1065-19#Text> (Accessed 18 February 2021).
2. Ministry of Finance of Ukraine (1999), "Regulation (Standard) of accounting 10 "Receivables", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0725-99#Text> (Accessed 18 February 2021).
3. Adamovska, V. S. and Sydorova, O. I. (2016), "Improving the accounting of long-term receivables due to the current economic situation ", *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho natsionalnoho universytetu. Seriiia : Mizhnarodni ekonomichni vidnosyny ta svitove hospodarstvo*, vol. 6(1), pp. 6–9.
4. Akimova, N. S. Toporkova, O. V. Yevlash, T. O. and Hovorukha, O. O. (2016), *Oblik ta analiz debitorskoi zaborhovanosti v systemi upravlinnia pidpriemstv optovoi torhivli* [Accounting and analysis of receivables in the management system of wholesale enterprises], KhDUKkHT, Kharkiv, Ukraine.
5. Kravchuk, T. V. and Vysochyna, A. V. (2018), "Analysis of methods for calculating the discount rate when correctly reflecting long-term receivables at fair value ", *Skhidna Yevropa: ekonomika, biznes ta upravlinnia*, vol. 5, pp. 258-261.
6. Len, V. S. and Hlyvenko, V. V. (2020), "Long-term receivables and liabilities in accounting and reporting", *Oblik i finansy*, vol. 3, pp. 30-40.
7. Tralo, I. (2020), "Accounting and analysis of discounted long-term receivables", Ph.D. Thesis, Accounting, analysis and audit, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine.
8. Shepeliuk, V. A. and Yunatskyi, M. O. (2019), " Discounting as a financial instrument of valuation of objects of accounting: problems of realization in the conditions of IFRS", *Vcheni zapysky universytetu «KROK». Seriiia : Ekonomika*, vol. 2, pp. 80-84.
9. Iancheva, L. M. Akimova, N. S. and Naumova, T. A. (2011), "Assessment of receivables and payables as a tool to improve the reliability of accounting data", *Ekonomichna stratehiia i perspektyvy rozvytku sfery torhivli ta posluh*, vol. 2, pp. 3-11.
10. Tralo, I. (2020), "Accounting and analysis of discounted long-term receivables", Abstract of Ph.D. dissertation, Accounting, analysis and audit, Zhytomyr Polytechnic State University, Zhytomyr, Ukraine.
11. Zolotukhin, O. Discounting of non-interest long-term debt for agricultural producers, available at: <https://www.growthow.in.ua/dyskontuvannia-neprotsentnoi-dovhostrokovoi-zaborhovanosti-dlia-sil-hospvyrobnykiv> (Accessed 18 February 2021).
12. State Fiscal Service of Ukraine (2018), "On inspections of certain issues of accounting for receivables and payables", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1831872-18#Text> (Accessed 18 February 2021).
13. Ministry of Finance of Ukraine (2000), "Regulation (Standard) of accounting 12 "Financial investments", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/z0284-00#Text> (Accessed 18 February 2021).
14. Ministry of Finance of Ukraine (2020), "Regarding the discount rate of long-term receivables and long-term liabilities", available at: mof.gov.ua/storage/files/Інформаційне%20повідомлення_1.pdf (Accessed 18 February 2021).

Стаття надійшла до редакції 20.02.2021 р.